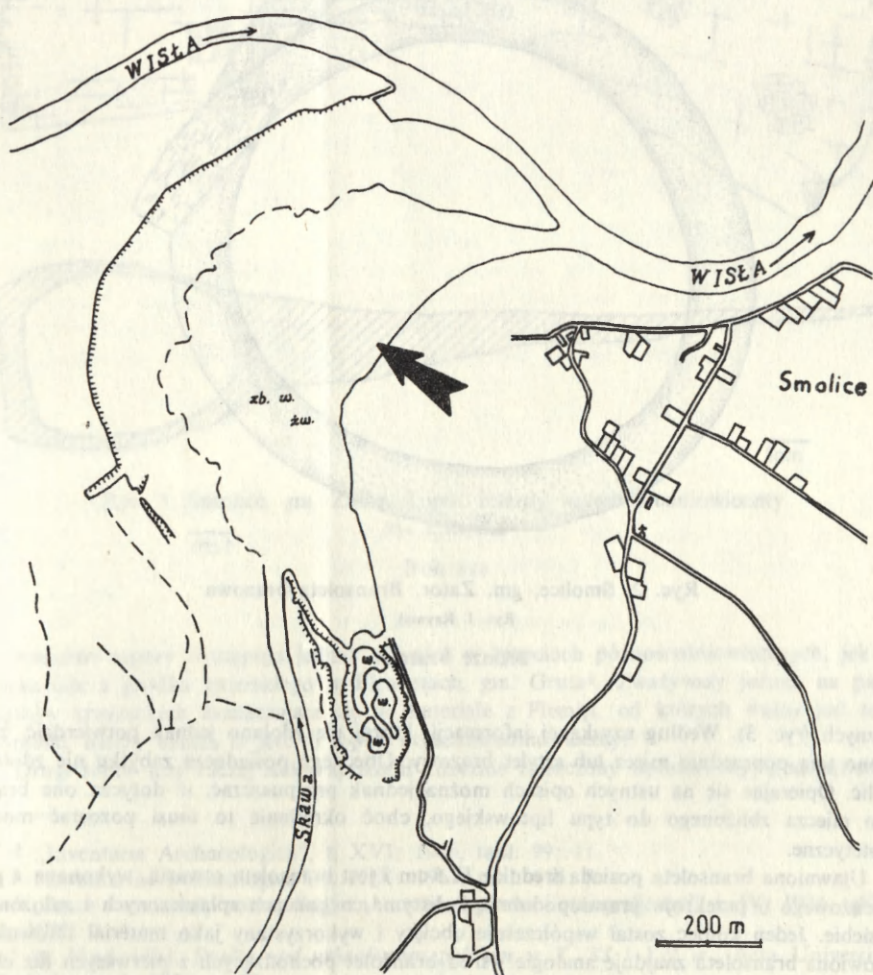

Różne

JACEK Z. REYNIAK

ZABYTKI WYDOBYTE Z KORYTA SKAWY W SMOLICACH,
WOJ. BIELSKO-BIAŁA

Smolice leżą na prawym brzegu Skawy w bezpośredniej bliskości jej ujścia do Wisły (ryc. 1). Obie rzeki wielokrotnie zmieniały koryta, a szczególnie silnie meandrująca Wisła. Z tych powodów istnieją tutaj rozległe tereny podmokłe i bagienne, zajęte przede wszystkim przez łąki, które mogą być uprawiane jedynie dzięki intensywnej melioracji.

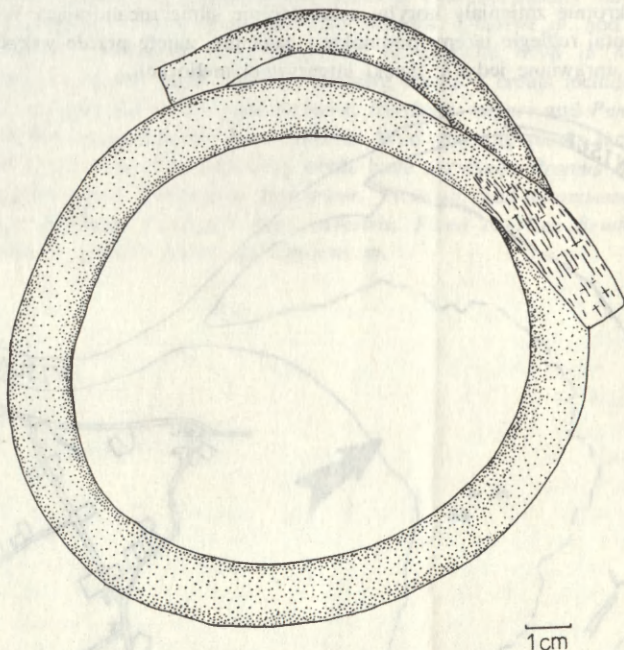
Ryc. 1. Smolice, gm. Zator. Miejsce wydobywania zabytków ze Skawy

Rys. J. Rejniak

The place of finding relicts in the Skawa river

Zmienność koryta sprzyjała powstawaniu grubych pokładów żwiru, który wydobywany jest tutaj do celów budowlanych. Największa żwirownia zlokalizowana jest w starym korycie Skawy, mniej więcej 10 km na południe od obecnego koryta Wisły, i w tym miejscu właśnie wydobyto najciekawsze zabytki. Eksploatację żwiru rozpoczęto w tym miejscu na początku lat 60-tych. Mniej więcej od tego czasu datują się pierwsze doniesienia o wydobyciu wraz ze żwirem bransolety brązowej związanej z kulturą lużycką (ryc. 2) oraz dwóch toporów

Fakt włączenia Smolic, po reformie administracyjnej, do nowo powstałego woj. bielskiego spowodował ściślejszą kontrolę konserwatorską. Stałe wizytacje oraz wywiady wśród pracowników żwirowni i miejscowej ludności doprowadziły w 1976 r. do ujawnienia wydobytej wraz ze żwirem bransolety brązowej związanej z kulturą lużycką (ryc. 2) oraz dwóch toporów

Ryc. 2. Smolice, gm. Zator. Bransoleta brązowa

Rys. J. Rejniak

Bronze bracelet

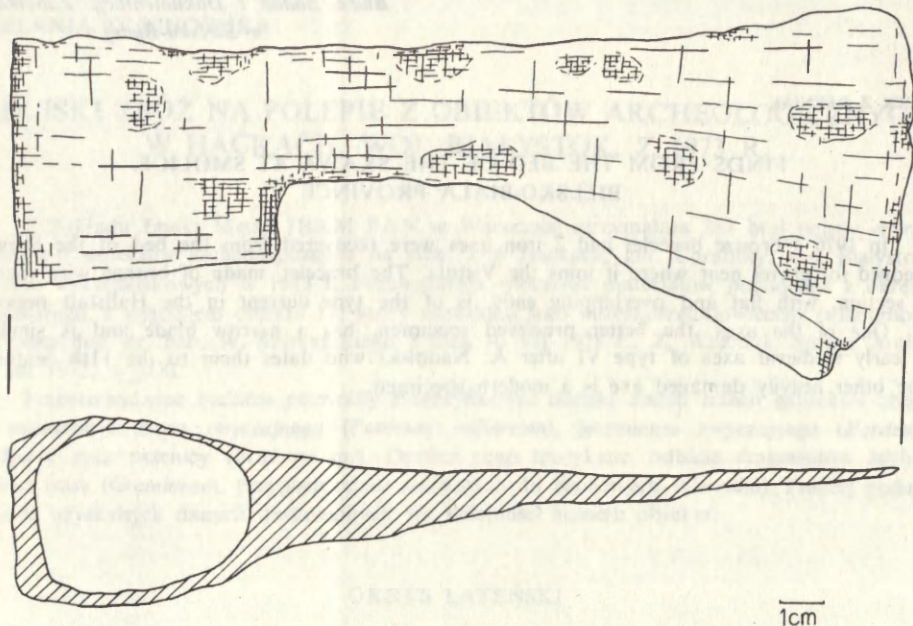
żelaznych (ryc. 3). Według uzyskanej informacji, której nie zdołano jednak potwierdzić, znaleziono tam poprzednio miecz lub sztylet brązowy. Obecnego posiadacza zabytku nie zdołano ustalić. Opierając się na ustnych opisach można jednak przypuszczać, iż dotyczą one brązowego miecza zbliżonego do typu liptowskiego, choć określenie to musi pozostać mocno hipotetyczne.

Ujawniona bransoleta posiada średnicę 12,5 cm i jest bransoletą otwartą, wykonaną z pręta brązowego o przekroju prawdopodobnie kolistym¹, o końcach spłaszczonych i założonych na siebie. Jeden koniec został jednocześnie obcięty i wykorzystany jako materiał lutowniczy. Omówiona bransoleta znajduje analogie wśród bransolet pochodzących z pierwszych faz okresu halsztackiego. Odpowiada znaleziskom takich samych bransolet z Przeczyc, dawny pow.

¹ Sortowanie mechaniczne żwiru spowodowało znaczne spłaszczenie zarówno bransolety, jak i innych omawianych zabytków.

Zawiercie², Witowa, dawny pow. Kazimierza Wielka³, oraz egzemplarzom wchodzącym w skład skarbu z Marcinkowic⁴. Reprezentuje ona typ bransolety dość rozpowszechniony w HC.

Topór żelazny (długość 21,5 cm, szerokość ostrza 8 cm, szerokość obucha 4,5 cm) jest stosunkowo dobrze zachowanym egzemplarzem. Charakteryzuje się on stosunkowo wąskim ostrzem, dość długą szyjką, osadą w kształcie graniastej tulejki pozbawionej wąsów i kapturka i łączy się z VI typem toporów wg A. Nadolskiego⁵. Identyczne topory występują w zespołach w Lutomiersku, dawny pow. Łask⁶, oraz Brześciu Kujawskim⁷, gdzie w obu przypadkach datowane są na XI w.

Ryc. 3. Smolice, gm. Zator. Topór żelazny wczesnośredniowieczny

Rys. J. Rejniak

Iron axe

Podobne topory występują jednak również w zespołach późnośredniowiecznych, jak np. w materiale z gródka rycerskiego w Plemiętach, gm. Gruta⁸. Zważywszy jednak na piętno wpływów krzyżackich zaznaczające się w materiale z Plemięt, od których wolny jest topór ze Smolic, należy uznać, iż jest to topór wczesnośredniowieczny.

Drugi topór (czy raczej siekiera) został znacznie zniszczony (spłaszczony) podczas sorto-

² „Inventaria Archaeologica”, t. XVI: 1966, tabl. 99: 11.

³ „Inventaria Archaeologica”, t. XIX: 1967, tabl. 114: 8.

⁴ „Prace i materiały antropologiczno-archeologiczne i etnograficzne”, t. IV: 1924, tabl. I: 2, 3; VIII: 2, 4.

⁵ A. Nadolski, *Studia nad uzbrojeniem polskim w X, XI i XII w.*, Acta Universitatis Lodzianensis, nr 3, 1954, s. 47.

⁶ Nadolski, *op. cit.* s. 166, poz. 76, tabl. XVIII: 8.

⁷ Nadolski, *op. cit.*, s. 158, poz. 5 – Brześć Kujawski stanowisko 5, grób 19.

⁸ R. Boguwolski, *Późnośredniowieczny gródek rycerski w Plemiętach, gm. Gruta*, „Muzeum w Grudziądzu”, Grudziądz 1978, rys. 14.

wania żwiru. Reprezentuje on typ o wąskim ostrzu (szerokość ostrza 6,5 cm, długość 22 cm) i długiej szyjce. Obuch został spłaszczony, wskutek czego powstało pęknięcie pomiędzy szyjką a osadą. Biorąc pod uwagę stan zachowania, kształt oraz technikę wykonania, należy uznać, iż jest to okaz nowożytny.

Z uwagi na fakt znalezienia omówionych zabytków w rejonie słabo w pradziejach zaludnionym z powodu niekorzystnych warunków fizjograficznych, możemy brać pod uwagę możliwość istnienia w tym miejscu brodu bądź przeprawy. Można przypuszczać, iż dalsze inspekcje konserwatorskie pozwolą lepiej naświetlić tę kwestię.

*Biuro Badań i Dokumentacji Zabytków
w Bielsku-Białej*

JACEK Z. REYNIAK

FINDS FROM THE BED OF THE SKAWA AT SMOLICE. BIELSKO-BIALA PROVINCE

In 1976 a bronze bracelet and 2 iron axes were recovered from the bed of the Skawa dredged for gravel near where it joins the Vistula. The bracelet, made of bronze wire round in section, with flat and overlapping ends, is of the type current in the Hallstatt period.

One of the axes, the better preserved specimen, has a narrow blade and is similar to early medieval axes of type VI after A. Nadolski who dates them to the 11th century. The other heavily damaged axe is a modern specimen.